

Dr.sc. Ladislav Bognar, red.prof.
Filozofski fakultet Osijek

ZATVORENI I OTVORENI KURIKULUM

Za pedagogiju je važan razvoj postmoderne na filozofskom području koja počinje s M. Hajdegerom, a znakovito je da se oko toga što je postmoderna malo tko slaže, ali uglavnom postoji suglasnost što postmoderna nije. «Postmodernizam nije modernizam. On predstavlja reakciju na vjerovanje da je univerzum jedinstven, dovršen i spreman za potpuno objašnjenje analitičkim pristupom. Umjesto toga postmodernizam smatra da mi živimo u svijetu djelomičnih znanja, lokalnih naracija, parcijalnih istina i evolucije identiteta.» (Lyotard, 1984.) Dok je za modernizam karakteristično traženje jednog pravog odgovora, jedine i prave definicije za postmodernizam je karakteristično uvažavanje različitih odgovora i različitih definicija kao jednakovrijednih.

Ako ovaj teorijski diskurs apliciramo na pedagoško i didaktičko područje to znači da modernizam možemo prepoznati u Tylerovoj koncepciji kurikuluma koja se svodi na četiri osnovna pitanja:

Koje zadatke želimo ostvariti?

Koja edukativna iskustva će omogućiti ostvarivanje tih zadataka?

Kako ova iskustva efikasno organizirati?

Kako možemo utvrditi da su ti zadaci ostvareni? (Tyler, 1949.)

Ovdje se (prema J.Piirto, 1999.) radi o kompetitivnoj vanjskoj evaluaciji, dualističkom modelu odvajanja učenika i učitelja, značenja i konteksta, subjektiviteta osoba i objektivnosti znanja, učenja i okoline, linearnog napredovanja kroz vrijednosno neutralnu transmisiju informacija koje nemaju većeg značenja u posmodernom prostoru. Postmodernizam po njemu znači prevladavanje svijeta moderne (koji se ogleda u individualizmu, antropocentrizmu, patrijarhalnosti, ekonomizmu, konzumerizmu, nacionalizmu i militarizmu) i afirmaciji ekocentrizma, mira, feminizma i ostalih suvremenih emancipatorskih pokreta s naglaskom na oslobađanje od samog modernizma.

Slijedeći paradigmu postmodernizma možemo izraziti zadovoljstvo postojanjem mnoštva različitih teorija koje svaka sa svog aspekta obogaćuju sagledavanje pojma kurikuluma.

Kad govorimo o kurikulumu onda posebno značenje pripada bihevizizmu jer je ovaj psihološki pravac u temelju tzv. kurikularnog pristupa nastavi. Njemačka zagovornica didaktike kao teorije kurikuluma K.Möller (1994.) ovaj koncept još naziva ciljno usmjereni pristup. Suština je u tome da se moraju jasno definirati i opisati ciljevi, te odrediti ponašanje koje treba pokazati učenik kao i sadržaji na kojima se treba to ponašanje očitovati. Prema tim ciljevima biraju se i sadržaji, ali i metode koje će biti djelotvorne za ostvarivanje ovih ciljeva. Na kraju slijedi ispitivanje djelotvornosti kurikuluma na osnovi realizacije postavljenih ciljeva. Ovaj pristup još je početkom dvadesetog stoljeća objasnio jedan od njegovih začetnika Amerikanac F.Bobbitt (1918.):

«Osnovna teorija (kurikuluma) je jednostavna. Ljudski život sastoji se od različitih specifičnih aktivnosti. Da bi edukacija pripremala za život mora adekvatno pripremati za takve specifične aktivnosti. Međutim njihov broj i različitost može biti istražena za svaki društveni sloj. Treba otići u poslovni svijet i istražiti pojedinosti koje čine njihove poslove. To će pokazati sposobnosti, stavove, navike, razumijevanje i

forme koje su ljudima potrebne. To će biti zadaci kurikulumu. Bit će brojni, definirani i konkretizirani. Kurikulum će tada biti serija iskustava koje će djecu i mlade voditi ka ostvarenju tih zadataka.»

Njemački autori Posch, Larcher, Altrichter (1996.) ovaj pristup nazivaju «zatvorenim kurikulumom» čije su karakteristike:

Rezultat kurikularnog procesa učenja su operacionalizirani ciljevi učenja do te mjere da se mogu točno opisati. Pojedini koraci koji vode do ostvarenja tih ciljeva su točno određeni za svaki stupanj. Spontane inicijative učenika i učitelja za istraživanjem, traženjem originalnih rješenja smatraju se ometanjima i usporavanjem na putu k cilju. Uspjehom se smatra ostvarenje ciljeva.

Autori navode pasivnu ulogu učitelja i učiteljica koji su stavljeni u funkciju tehničkih izvršitelja kurikulumu u čijoj izradi nisu sudjelovali. Kako to obično dovodi do neuspjeha koji se tada pripisuju nestručnosti učitelja koji «nisu dovoljno kvalificirani» za realizaciju kurikulumu koji su rezultat rada vrhunskih stručnjaka autori zagovaraju «otvoreni kurikulum» kojem su u središtu učitelji i učenici.

«Otvoreni kurikulum» nastao je kao reakcija na klasičnu kurikularnu teoriju koja je odgojno-obrazovni proces svela na formalizam a sudionike na puke izvršitelje tuđih zamisli. On svoje teorijske osnove ima u progresivnom odgoju i raznim varijantama otvorene edukacije, ali i u mnogim suvremenim psihološkim teorijama kao što su humanizam, konstruktivizam, multipla inteligencija, teorija «lijevog i desnog mozga», ali i u sociološkim teorijama multikulturalizma, emancipacije i kritičkoj teoriji. Navedeni njemački autori ističu slijedeće karakteristike «otvorenog kurikulumu»:

Rezultat procesa učenja nije od početka utvrđen nego se ostvaruje uz sudjelovanje konkretnih pojedinaca.

Na ciljeve se ne gleda kao nešto nepromjenjivo nego kao na orijentaciju koja pokazuje perspektivu procesu učenja.

Pojedini planirani koraci u učenju ne uzimaju se kao nešto konačno i nepromjenjivo nego kao poticaji koji su ponuđeni na izbor.

Posebno je značajno da se uvažava iskustvo i učenika i učitelja odnosno da se objektivni zahtjevi dovedu u odnos sa subjektivnim iskustvom.

Kontrola postignuća treba dati uvid u postignuto, ali i povod za kritiku i produbljevanje iskustva.

* * *

U razdoblju moderne pod utjecajem biheviorizma razvijena je koncepcija «zatvorenog kurikulumu» koja je posljednjih desetljeća dvadesetog stoljeća izvrnuta ozbiljnim kritikama. U skladu s idejama postmoderne imamo ideju «otvorenog kurikulumu» koji odgovara većem broju psiholoških i socioloških teorija kao i različitim pedagoškim konceptima «otvorene edukacije». Iako se nastavni plan i program i kurikulum odnose na iste didaktičke funkcije među njima se danas prave razlike. One se odnose kako na sam pristup izradi tako i na međusobni odnos bilo da se shvaćaju kao sinonimi ili da se kurikulum uzima kao širi pojam koji u sebi obuhvaća i plan i program.

Literatura

- Bobbitt, F. (1918.) The Curriculum, Boston: Houghton Mifflin
- Bognar, L./Matijević, M. (2005.) Didaktika, Školska knjiga, Zagreb
- Cornbleth, C. (1990.) Curriculum in Context, Basinstoke: Falmer Press
- Dewey, J. (1902.) The Child and the Curriculum, Chicago: University of Chicago Press
- Flechsing, K.H. (1996.) Einführung in die Interkulturelle Didaktik, <http://www.ikud.de/edh6.htm>
- Grundy, S. (1987.) Curriculum: product or praxis? Lewes: Falmer Press
- Klafki, W./Schulz, W./Cube, F./Möller, C./Winkel, R./Blankertz, H. (1994.) Didaktičke teorije, EDUCA, Zagreb
- Lyotard, J. (1984.) The postmodern condition: A report on knowledge (G.Bennington & B.Massumi, Trans.) Minneapolis: University of Minnesota Press
- Matijević, M.ur. (1994.) Prilozi razvoju pluralizma u odgoju i školstvu, Filozofski fakultet, Zagreb
- (1994.) National Science Education Standards, <http://www.nap.edu/readingroom/books/nses/1.html>
- Piirto, J. (1997.) Twelve Issues: Implications of Post-modern Curriculum Theory for the Education of the Talented, <http://personal.ashland.edu/~jpiirto/twelve.htm>
- Posch, P./Larcher, D./Altricher, H. (1996.) Curriculum/Lehrplan, <http://plaz.uni-paderborn.de/Service/PLAN/plan.php?id=0003>
- Schmieder, J. (1933.) Opća didaktika, Nakladom knjižare A.Čelap, Zagreb
- Smith, M.K. (2000.) "Curriculum theory and practice" The encyclopedia of informal education, www.infed.org/biblio/b-curric.htm
- Stenhouse, L. (1975.) An introduction to Curriculum Research and Development, London: Heineman
- Sumara, D./Davis, B./Laidlaw, L. (2001.) Canadian Identity and Curriculum Theory: An Ecological, Postmodern Perspective, Canadian Journal of Education 26, 2, 144-163
- Tyler, R.W. (1949.) Basic Principles of Curriculum and Instruction, Chicago: University of Chicago Press